

7. Mágneses szuszceptibilitás mérése

PÁPICS PÉTER ISTVÁN

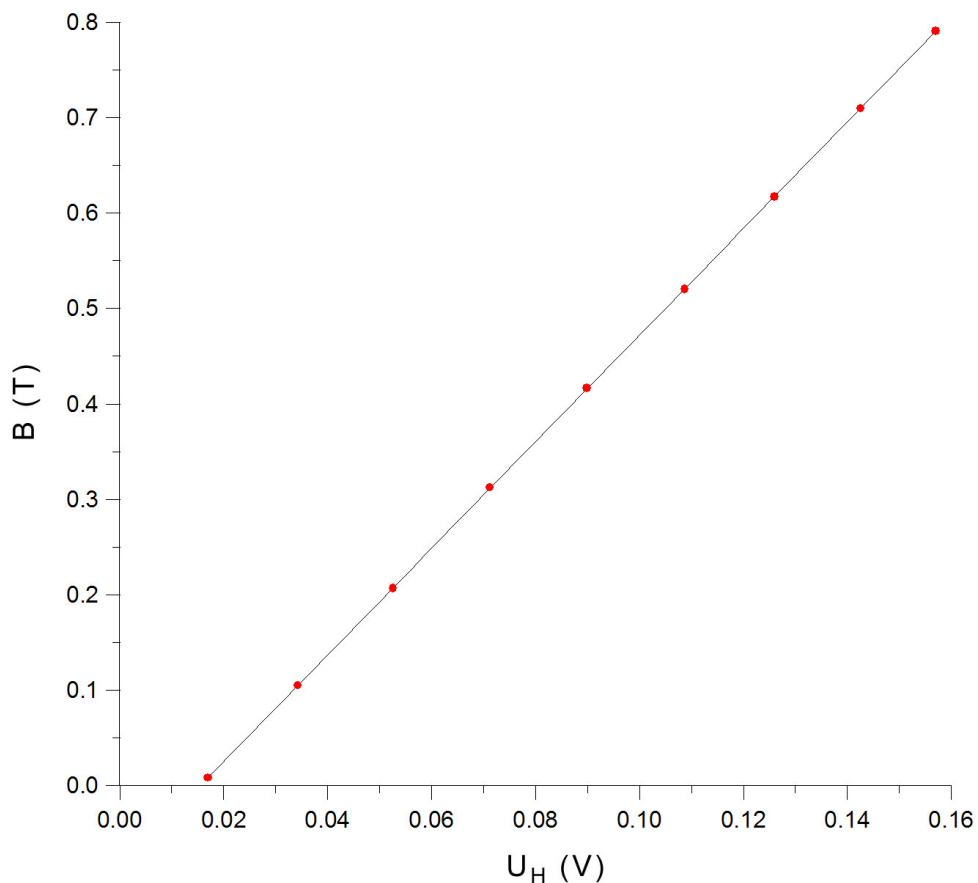
csillagász, 3. évfolyam

2005.09.22.
Beadva: 2005.09.29.

1 A 2-ES MÉRŐHELYEN MÉRTEM. Először a Hall-szondát kellett hitelesítenem. Ehhez RI_H -t konstans (bár a mérés végére pár tized mV eltérés mutatkozott, melyet a laborvezető jóváhagyása mellett a számolás során elhanyagoltam) $50mV = 0,05V$ értéken tartottam, és a DC tápegységen az áramhatároló gombbal változtattam $0,5A$ lépésekben az áramerősséget. A mérés során nyert adataim:

$I [A]$	$U_H [V]$	$\Phi [Vs]$	$B [T]$
0	0,0170	0,00008	0,008227706
0,5	0,0343	0,00102	0,104903300
1	0,0526	0,00201	0,206721100
1,5	0,0712	0,00304	0,312652800
2	0,0899	0,00405	0,416527600
2,5	0,1087	0,00506	0,520402400
3	0,1260	0,00600	0,617077900
3,5	0,1426	0,00690	0,709639700
4	0,1570	0,00769	0,790888200

Megjegyezném, hogy az adatok leolvasási hibája $U_H [V]$ esetén $\pm 0,1mV$ míg a $\Phi [Vs]$ esetén $0,01mVs$ volt.

7.1.: a hitelestési görbe

B számításához a $B = \Delta\Phi/n\bar{F}$ képletet használtam, ahol $\bar{F}$ az átlagos menetfelület, és a következő képletből adódik: $\bar{F} = \frac{\pi}{3}(r_k^2 + r_k r_b + r_b^2)$ ahol a 2-es mágnesre vonatkozó adatok: $n = 194$ $r_k = 0,0048m$ $r_b = 0,00313m$; mindkét esetben $\pm 0,00005m$ hibával, ami jelen esetben elhanyagolható; a képletben szereplő egyéb tagoktól ugyanis nagyobb hiba származik.

A hitelesítési görbe (7.1. ábra) egyenletét a *GNUPlot* programmal már az otthoni számítások során határoztam meg, az illesztések matematikai leírásához a továbbiakban is ezt a programot fogom használni, a következő parancssorokkal:

```
gnuplot> f(x)=(m*x)+ b
gnuplot> FIT_LIMIT = 1e-6
gnuplot> fit f(x) 'meres.txt' using 5:6 via m, b
```

Itt a görbe (a továbbiakban egyenes) meredeksége: $m = (5,587 \pm 0,005) T/V$

Míg tengelymetszete: $b = (-0,0865 \pm 0,0005) T$

Azaz a hitelesítési egyenes egyenlete: $B[T] = (5,587[T/V] \cdot U_H[V]) - 0,0865[T]$

2. A továbbiakban anyagminták szuszceptibilitását kellett meghatározni. A különböző anyagú rudakat a mérlegre akasztva mértem állandó $RI_H = 0,05V$ mellett, hogy mekkora a „tömegnövekedés” illetve az I áramerősség növelésével fellépő U_H érték.

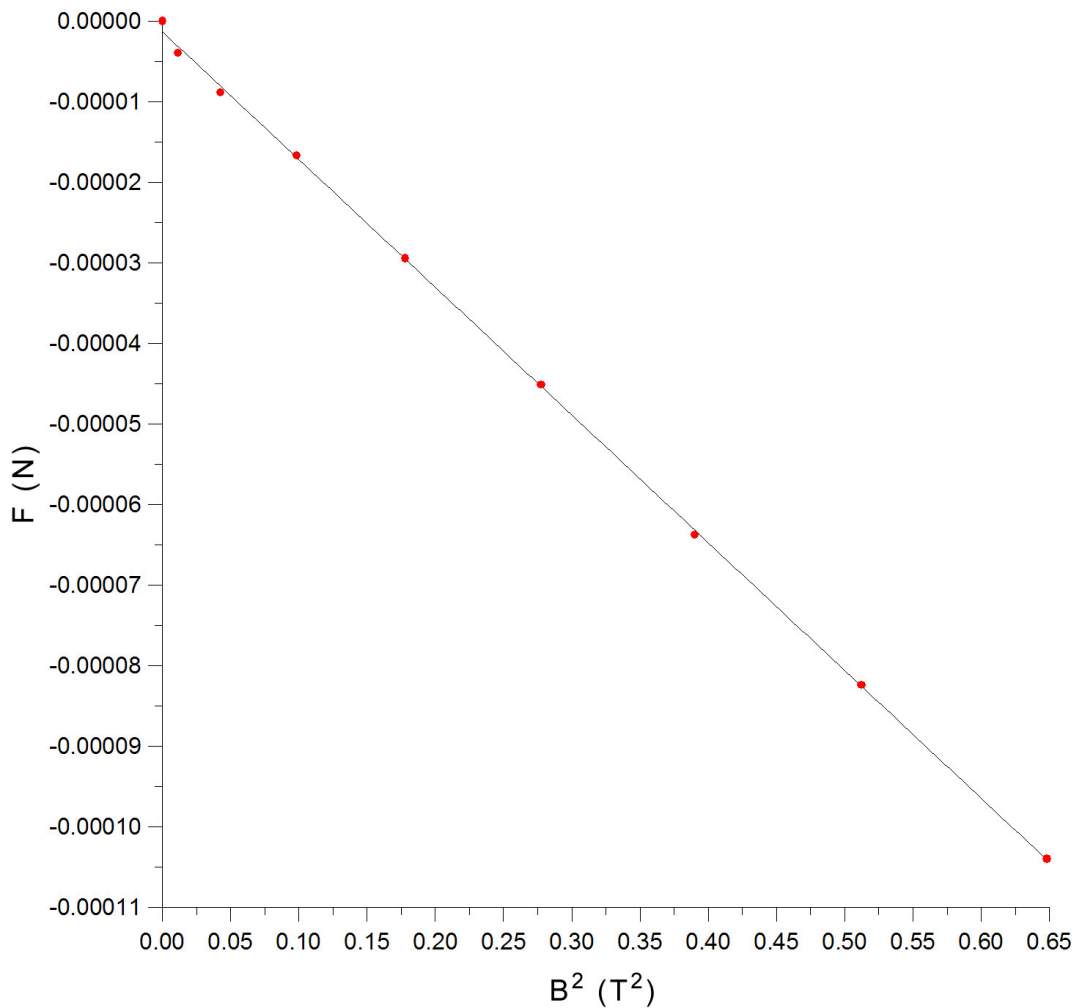
Egy diamágneses és két paramágneses mintát mértem végig.

19. MINTA (RÉZ)

A mérés során nyert adataim:

$I [A]$	$U_H [V]$	$F/g [kg]$	$B [T]$	$B^2 [T^2]$	$F [N]$
0	0,0170	0,0000000	0,008479005	0,00007189	0,000000000
0,5	0,0346	-0,0000004	0,106810200	0,01140841	-0,000003924
1	0,0524	-0,0000009	0,206258800	0,04254269	-0,000008829
1,5	0,0717	-0,0000017	0,314087900	0,09865121	-0,000016677
2	0,0910	-0,0000030	0,421917000	0,17801400	-0,000029430
2,5	0,1098	-0,0000046	0,526952600	0,27767910	-0,000045126
3	0,1273	-0,0000065	0,624725200	0,39028150	-0,000063765
3,5	0,1436	-0,0000084	0,715793200	0,51235990	-0,000082404
4	0,1596	-0,0000106	0,805185200	0,64832320	-0,000103986

Itt a 3. oszlopból a 6. oszlop adatait az $F = m \cdot g$ képlet alapján $g = 9,81 m/s^2$ figyelembevételével nyertem. A B értékét az 1. pont végeredményének felhasználásával kaptam. Ez után ábrázoltam az erőt az indukció négyzetének függvényében (7.2. ábra).

7.2.: a 19-es minta

Itt az egyenes meredeksége: $m = (-0,000159 \pm 0,000001) \text{ N/T}^2$

Míg tengelymetszete: $b = (-0,0000013 \pm 0,0000003) \text{ N}$

A további számoláshoz a minta átmérője csavarmikrométerrel ($\pm 0,000005 \text{ m}$):

$d_i \text{ [m]}$	$\Delta d_i \text{ [m]}$	$(\Delta d_i)^2 \text{ [m}^2\text{]}$
0,00806	0,000082	0,000000006724
0,00804	0,000062	0,000000003844
0,00793	-0,000048	0,000000002304
0,00792	-0,000058	0,000000003364
0,00794	-0,000038	0,000000001444

Itt az átmérők átlaga = $0,007978 \text{ m}$ (ez lesz a $\bar{d}$). Valamint $\Delta d_i = d_i - \bar{d}$. Az átlag empirikus szórása a következő módon adódik:

$$S_{\bar{d}} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^5 (\Delta d_i)^2}{5 \cdot 4}} = 0,000029732m$$
 ami nagyobb hiba a leolvasási hibánál, tehát a továbbiakban ezt kell használni:

$$d = (0,00798 \pm 0,00003)m$$

Az átmérőből így a sugár:

$$r = (0,00399 \pm 0,00002)m$$

A keresztmetszetre adódó hiba:

$$\frac{\Delta A}{A} = 2 \frac{\Delta r}{r} = 0,005012531328$$

$A = r^2 \pi = 0,0000500144692m^2$ és felhasználva az előző képletet:

$$\Delta A = 0,005012531328 \cdot 0,0000500144692 = 0,000000250699$$

Így végül:

$$A = (0,0000500 \pm 0,0000003)m^2$$

A szuszceptibilitás kiszámításához a levegő szuszceptibilitása $\kappa_0 = 3,77 \cdot 10^{-7}$, míg a vákuum mágneses permeabilitása $\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7} \frac{Vs}{Am}$

$$\kappa = \kappa_0 + \frac{2\mu_0 m}{A} = -7,615211711 \cdot 10^{-6}$$

Ehhez a hiba:

$$\frac{\Delta \kappa}{\kappa} = \frac{\Delta m}{m} + \frac{\Delta A}{A} = -6,289308176 \cdot 10^{-3} + 0,005012531328 = -1,276776848 \cdot 10^{-3}$$

Amiből végül a szuszceptibilitás:

$$\kappa = -7,615211711 \cdot 10^{-6} \pm 9,722926006 \cdot 10^{-9}$$

A megfelelő tizedes jegyekre redukálva:

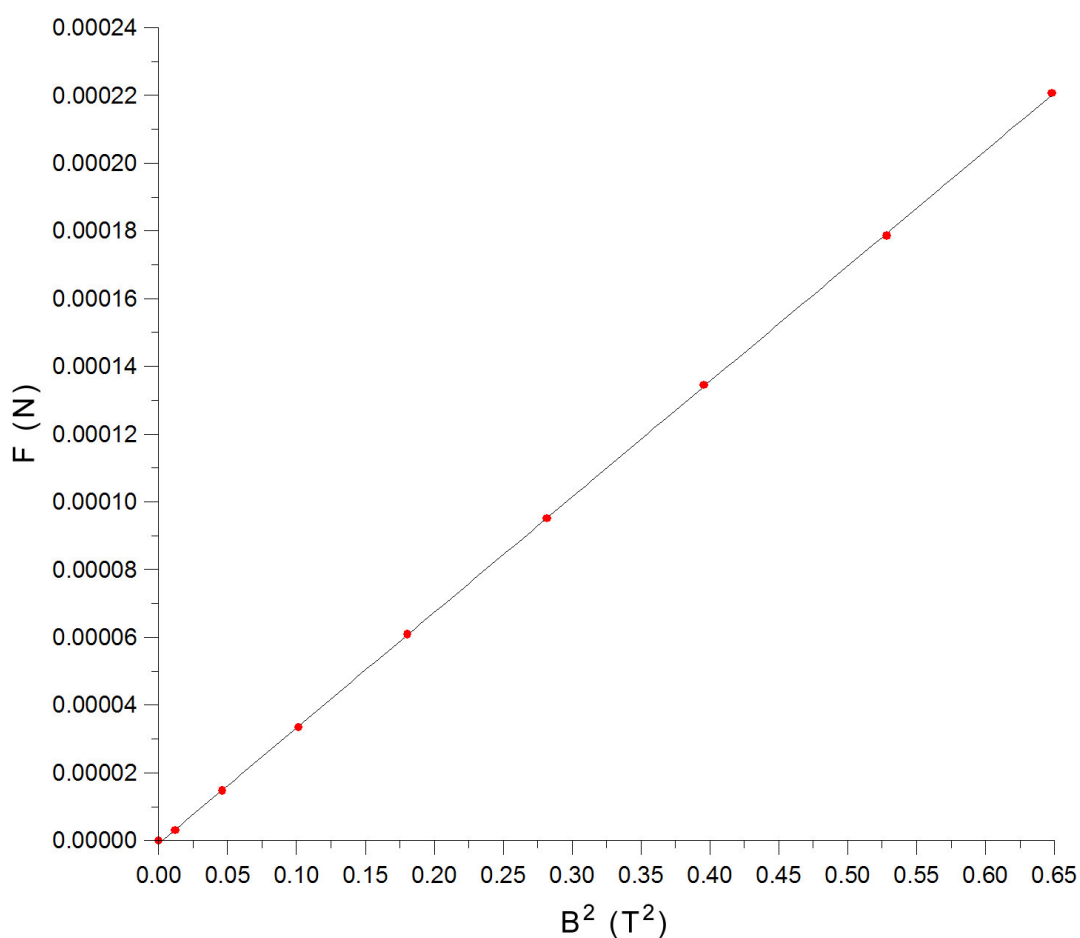
$$\kappa = 0,00000762 \pm 0,00000001$$

14. MINTA (ALUMINIUM)

A mérés során nyert adataim:

I [A]	U_H [V]	F/g [kg]	B [T]	B^2 [T ²]	F [N]
0	0,0168	0,0000000	0,007361596	0,0000541931	0,000000000
0,5	0,0352	0,0000003	0,110162400	0,0121357500	0,000002943
1	0,0539	0,0000015	0,214639300	0,0460700200	0,000014715
1,5	0,0725	0,0000034	0,318557500	0,1014789000	0,000033354
2	0,0915	0,0000062	0,424710500	0,1803790000	0,000060822
2,5	0,1105	0,0000097	0,530863500	0,2818161000	0,000095157
3	0,1281	0,0000137	0,629194700	0,3958860000	0,000134397
3,5	0,1456	0,0000182	0,726967200	0,5284813000	0,000178542
4	0,1596	0,0000225	0,805185200	0,6483232000	0,000220725

Itt a 3. oszlopból a 6. oszlop adatait az $F = m \cdot g$ képlet alapján $g = 9,81 \text{ m/s}^2$ figyelembevételével nyertem. A B értékét az 1. pont végeredményének felhasználásával kaptam. Ez után ábrázoltam az erőt az indukció négyzetének függvényében (7.3. ábra).

Itt az egyenes meredeksége: $m = (0,0003409 \pm 0,0000008) N/T^2$

Míg tengelymetszete: $b = (-0,0000008 \pm 0,0000003) N$

A további számoláshoz a minta átmérője csavarmikrométerrel ($\pm 0,000005m$):

$d_i [m]$	$\Delta d_i [m]$	$(\Delta d_i)^2 [m^2]$
0,00773	0,0000075	0,00000000005625
0,00772	-0,0000025	0,00000000000625
0,00772	-0,0000025	0,00000000000625
0,00772	-0,0000025	0,00000000000625

Itt az átmérők átlaga = $0,0077225m$ (ez lesz a $\bar{d}$). Valamint $\Delta d_i = d_i - \bar{d}$. Az átlag empirikus szórása a következő módon adódik:

$$S_{\bar{d}} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^4 (\Delta d_i)^2}{4 \cdot 3}} = 0,0000025m$$
 ami kisebb a leolvasási hibánál, ezért a továbbiakban inkább azt kell használni:

$$d = (0,007723 \pm 0,000005)m$$

Az átmérőből így a sugár:

$$r = (0,003862 \pm 0,000003)m$$

A keresztmetszetre adódó hiba:

$$\frac{\Delta A}{A} = 2 \frac{\Delta r}{r} = 0,001553599$$

$A = r^2 \pi = 0,00004685699266m^2$ és felhasználva az előző képletet:

$$\Delta A = 7,279697694 \cdot 10^{-8}$$

Így végül:

$$A = (0,00004686 \pm 0,00000007)m^2$$

A szuszceptibilitás kiszámításához a levegő szuszceptibilitása $\kappa_0 = 3,77 \cdot 10^{-7}$, míg a

vákuum mágneses permeabilitása $\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7} \frac{Vs}{Am}$

$$\kappa = \kappa_0 + \frac{2\mu_0 m}{A} = 1,866072063 \cdot 10^{-5}$$

Ehhez a hiba:

$$\frac{\Delta\kappa}{\kappa} = \frac{\Delta m}{m} + \frac{\Delta A}{A} = 2,346729246 \cdot 10^{-3} + 0,001553599 = 3,900328246 \cdot 10^{-3}$$

Amiből végül a szuszceptibilitás:

$$\kappa = 1,866072063 \cdot 10^{-5} \pm 7,278293576 \cdot 10^{-9}$$

A megfelelő tizedes jegyekre redukálva:

$$\kappa = 0,000018660 \pm 0,000000007$$

14. MINTA (ALUMINIUM)

A mérés során nyert adataim:

$I [A]$	$U_H [V]$	$F/g [kg]$	$B [T]$	$B^2 [T^2]$	$F [N]$
0	0,0168	0,0000000	0,007361596	0,0000541931	0,000000000
0,5	0,0357	0,0000005	0,112955900	0,0127590400	0,000004905
1	0,0536	0,0000019	0,212963200	0,0453533200	0,000018639
1,5	0,0733	0,0000044	0,323027100	0,1043465000	0,000043164
2	0,0915	0,0000075	0,424710500	0,1803790000	0,000073575
2,5	0,1100	0,0000113	0,528070000	0,2788579000	0,000110853
3	0,1288	0,0000161	0,633105600	0,4008228000	0,000157941
3,5	0,1448	0,0000209	0,722497600	0,5220028000	0,000205029
4	0,1598	0,0000258	0,806302700	0,6501240000	0,000253098

Itt a 3. oszlopból a 6. oszlop adatait az $F = m \cdot g$ képlet alapján $g = 9,81 \text{ m/s}^2$ figyelembevételével nyertem. A B értékét az 1. pont végeredményének felhasználásával kaptam. Ez után ábrázoltam az erőt az indukció négyzetének függvényében (7.4. ábra).

Itt az egyenes meredeksége: $m = (0,000390 \pm 0,000002) \text{ N/T}^2$

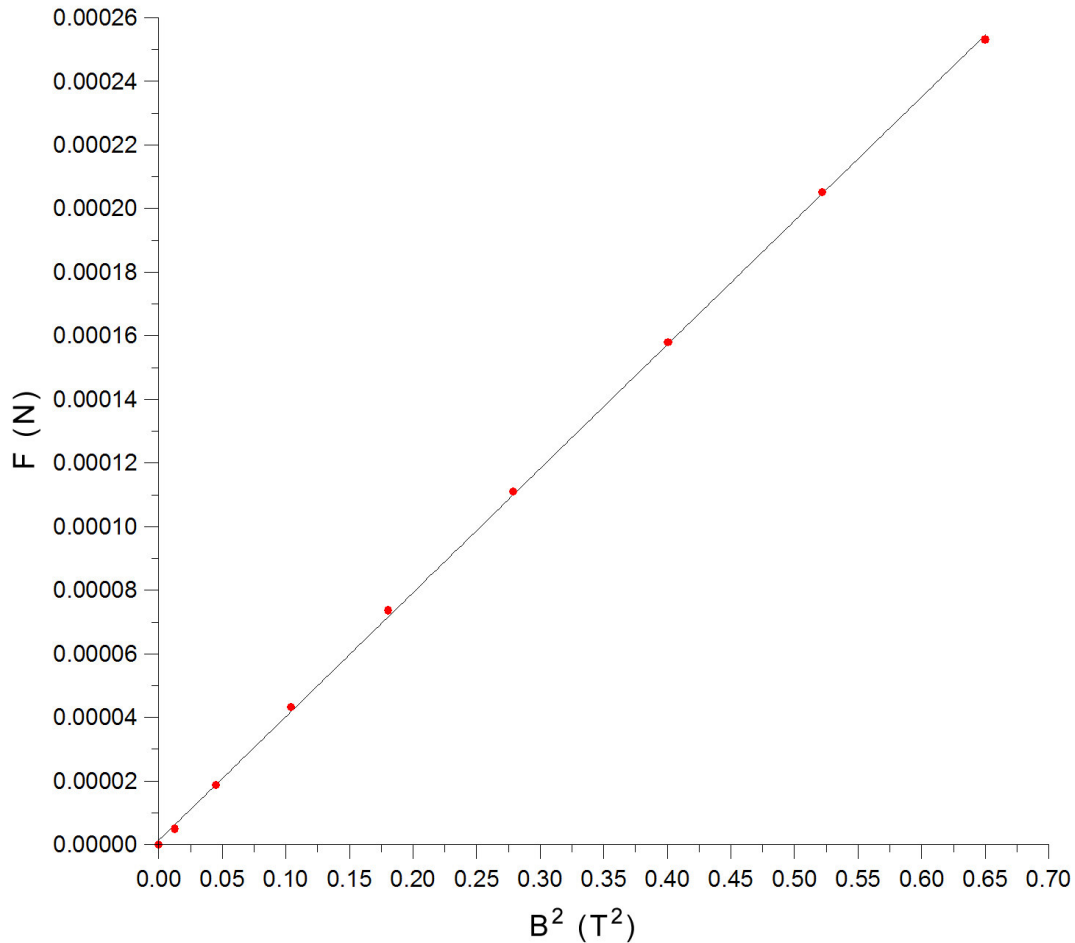
Míg tengelymetszete: $b = (0,0000013 \pm 0,0000007) \text{ N}$

A további számoláshoz a minta átmérője csavarmikrométerrel ($\pm 0,000005 \text{ m}$):

$d_i [m]$	$\Delta d_i [m]$	$(\Delta d_i)^2 [m^2]$
0,00773	0,000015	0,000000000225
0,00772	0,000005	0,000000000025
0,00771	-0,000005	0,000000000025
0,0077	-0,000015	0,000000000225

Itt az átmérők átlaga = $0,007715m$ (ez lesz a $\bar{d}$). Valamint $\Delta d_i = d_i - \bar{d}$. Az átlag empirikus szórása a következő módon adódik:

7.4.: a 11-es minta

$S_{\bar{d}} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^4 (\Delta d_i)^2}{4 \cdot 3}} = 0,000006454m$ ami nagyobb a leolvasási hibánál, ezért a továbbiakban ezt kell használni:

$$d = (0,007715 \pm 0,000006)m$$

Az átmérőből így a sugár:

$$r = (0,003858 \pm 0,000003)m$$

A keresztmetszetre adódó hiba:

$$\frac{\Delta A}{A} = 2 \frac{\Delta r}{r} = 0,001555209$$

$A = r^2 \pi = 4,675998028 \cdot 10^{-5} m^2$ és felhasználva az előző képletet:

$$\Delta A = 7,272154217 \cdot 10^{-8}$$

Így végül:

$$A = (0,00004676 \pm 0,00000007) m^2$$

A szuszeptibilitás kiszámításához a levegő szuszeptibilitása $\kappa_0 = 3,77 \cdot 10^{-7}$, míg a vákuum mágneses permeabilitása $\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7} \frac{Vs}{Am}$

$$\kappa = \kappa_0 + \frac{2\mu_0 m}{A} = 2,133886715 \cdot 10^{-5}$$

Ehhez a hiba:

$$\frac{\Delta \kappa}{\kappa} = \frac{\Delta m}{m} + \frac{\Delta A}{A} = 5,128205128 \cdot 10^{-3} + 0,001555209 = 6,683414128 \cdot 10^{-3}$$

Amiből végül a szuszeptibilitás:

$$\kappa = 2,133886715 \cdot 10^{-5} \pm 1,426164862 \cdot 10^{-7}$$

A megfelelő tizedes jegyekre redukálva:

$$\kappa = 0,0000213 \pm 0,0000001$$